

שר המשפטים כחותמת גומי

שלישית, בדיקה אמפירית הראתה שיש מעט מאוד חולי קורונה בקרב רכבת העצורים והאסירים הפלייליים: כיום שישה בלבד, ובשבוע שבו תקנת המעצר-כווידאו לא היתה בתוקף והרשויות נאלצו לכבד את זכויות העצורים ולהביאם לדיונים שבהם נחרץ גורלם – מספרם דווקא ירד: לפי דיווח ב"הארץ", היו עשרה, ארבעה שוחררו ואף אחד לא חלה משום ששמעו אותו... האם סיפרו על כך לשר גנץ לפני שביקשוהו לחתום בבהילות על הארכת התקנה?

מה היה כה בהול דווקא במינוי שר משפטים? אולי מדובר בהטיה קוגניטיבית, שבמסגרתה המשפטן מנדלבלית טועה לחשוב שמערכת המשפט היא החשובה במדינה

רביעית, מתקבל הרושם שמערכת האכיפה מנצלת את הקורונה לקידום מהלך שהחל לפנייה. בשנים האחרונות פועלים שירות בתי הסוהר, המשטרה, המשרד לביטחון הפנים והאוצר לקידום תוכנית להחלפת נוכחות העצורים בדיונים ב"היוועדות חזותית" חסכונית. באוצר הכינו תחשיב שלפיו כך יחסכו את הוצאות הסעת העצורים מבתי המעצר לבתי המשפט. הכסף גובר על החיי רות. בימים שבהם המשק משתחרר מהגבלות הקורונה, נראה שיש כאן ניצול ציני של מגיפה דועכת, המבוסס על הערכות מופרכות. מקומם במיוחד השימוש בטיעון הדאגה לבריאות העצורים כדי לשלול מהם את זכותם להישמע. הדרך לחיסכון משמעותי היא צמצום מספר המעצרים המופרז, כ-60 אלף בשנה. הרבר גם יסיר את חשש ההירבקות.

לבסוף, המהלך שתוארתי הוא חלק מתופעה רחבת היקף, הבאה לידי ביטוי בדיוני חקיקה פלילית בוועדות הכני סת: הגמוניה מוחלטת של אנשי אכיפת החוק, המיוצגים בהמוניהם בדיונים, וגוברים על קומץ התומכים בזכויות החשודים והנאשמים.

אחת הפעולות הראשונות שעשה שר המשפטים גנץ מייד לאחר מינויו לשר המשפטים, היתה חתימתו על התקנה המאפשרת דיוני מעצרים בוידאו: העצור כלל לא זוכה להגיע לאולם המשפט ולהשמיע את דברו בפני השופט הדן במעצרו, אלא זכותו מגומדת לתקשורת וידאו מקוטעת. השר התבסס על עמדת היועמ"ש מנדלבלית, שהתבסס על ההמלצות שוללות החירות של משרד הבי ריאות. יתרה מזו: בתגובת מנדלבלית לעתירות לבג"ץ למינוי שרים במקום ממלאי המקום שכהונתם פקעה, נאמר שבעוד את השרים האחרים ניתן למנות עד סוף החודש, מינוי שר המשפטים חייב להיות מייד. הנימוק שנתן היועץ היה פקיעת תוקף התקנה שמאפשרת דיוני מעצרים בהיעדר העצורים, פקיעה שכביכול מסכנת אותם בהירבקות בקורונה.

ראשית, חשוב לשמור על זכות העצורים, שחירותם נשללה ושהם נתונים בתנאים מחפירים היוצרים סכנה ממשית של הודאות שוא, להשמיע דברם בפני השופט העומד לחרוץ את גורלם. למרבה הצער נוהגים לעצור חשודים כדי ללחוץ עליהם להודות, בעוד ניתן וצריך לחקור גם בלי לעצור. חשוב שהשופט יפגוש את העצור ויעמוד על מצבו הפיזי והנפשי בטרם יחליט אם להחזירו למעצר או לשחררו, אפשרי בתנאים כגון "מעצר בית". הווידאו עוקר את הרגש ויוצר זילות של החירות. נוסף על כך, התקשורת בין העצור לבין סנגורו לפני הדיון ובי מהלכו חשובה לקיום הליך הוגן. עצור הנוכח בדיון יכול להבהיר לסנגור עובדות חשובות לייצוגו. כן מאפשר הדיון לעצור המנותק מהעולם להיפגש עם בני משפחה, תו, להקל את תחושת הבידוד הקשה ולשמור על יציבותו הנפשית. לבסוף, דיון בגורל העצור ללא נוכחותו פוגע בכבודו כאדם. יוסף ק, גיבור "המשפט" של פרנץ קפקא, מעולם לא זכה להישמע בפני השופטים. בהליכים הפליליים נוטים לשכוח את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. שנית, מה היה כה בהול במינוי שר משפטים שיאריך את הפגיעה בזכויות העצורים? מדוע מינוי השרים האחרים יכול היה להמתין לסוף החודש ואילו מינוי שר המשפטים חייב היה להתבצע עכשיו ומייד? אולי מדובר בהטיה קוגניטיבית, שבמסגרתה המשפטן מנדלבלית טועה לחשוב שמערכת המשפט היא המערכת החשובה במדינה.

פרופ' סנג'רו הוא מייסד האתר "ביקורת מערכת המשפט הפלילי" ו"המכון לבטיחות במשפט הפלילי" ומלמד במכללות האקדמיות גליל מערבי וספיר